

DIREKTORATET FOR
NATURFORVALTNING

DN-rapport 2-2010

Natur i endring

- status for norsk naturovervåking

Natur i endring

- status for norsk naturovervåking

DN-rapport 2-2010

Utgiver:

Direktoratet for naturforvaltning

Dato:

Februar 2010

Antall sider:

62

Emneord:

Overvåking, naturmangfold

Keywords:

Monitoring, biodiversity

Bestilling:

Direktoratet for naturforvaltning

7485 Trondheim

Telefon: 73 58 05 00

Telefaks: 73 58 05 01

www.dirnat.no/publikasjoner

Refereres som:

Direktoratet for naturforvaltning 2010.

Natur i endring - status for norsk

naturovervåking. DN-rapport 2-2010.

Redaksjon:

Camilla Næss og Oddmund Rønning,

Norsk institutt for naturforskning (NINA)

Forside:

Foto: Arnstein Staverløkk/NINA

ISBN (Trykt): 978-82-7072-226-6

ISBN (PDF): 978-82-7072-243-3

ISSN (Trykt): 0801-6119

ISSN (PDF): 1890-761X

Layout:

Kari Sivertsen /NINA

EKSTRAKT:

Denne rapporten sammenstiller data om status og utviklingstrender for norsk natur, med utgangspunkt i Direktoratet for naturforvaltnings (DN) overvåkingsaktiviteter. DNs naturovervåking favner et bredt spekter av aktiviteter og områder, fra lange tidsserier til nyere programmer, både på arts- og landskapsnivå. Overvåkingen inkluderer ulike typer natur, over hele landet.

Resultatene fra overvåkingen gir oss viktig kunnskap om endringer i naturen, både naturlige og menneskeskapt. Denne kunnskapen utgjør fundamentet for en bærekraftig forvaltning av naturmangfoldet.

ABSTRACT:

Based on the Directorate for Nature Management's various monitoring programs, this report collates data about the status and development trends of Norwegian nature. The Directorate's monitoring programs cover a broad range of activities and areas, and include both long time series and recently established programs. The monitoring programs cover a range of ecosystems across the country and include monitoring of both habitats and species.

The results from the monitoring programs provide important knowledge regarding changes that may be related to both human activities and natural cycles. This knowledge contributes to a sustainable management of Norwegian biodiversity.

Hotspot

Tekst: Anne S. Thygeson og Camilla Næss/NINA

Der ingen skulle tru at nokon kunne bu, det er gjerne der du finner dem, rødlistearter. Blant de 1941 artene som regnes som truet på den norske rødlista utgjør insekter, sopp, moser og lav om lag 70 %. Svært mange av disse lever i såkalte hotspot-habitater, områder med et særlig høyt antall rødlistete arter. Prosjektet ARKO, "Arealer for Rødlistearter – Kartlegging og Overvåking", er en del av Nasjonalt program for kartlegging og overvåking av biologisk mangfold, og fokuserer på nettopp slike hotspot-habitater. Flere av disse hotspot'ene er i ferd med å forsvinne i takt med vår endring i arealbruk. Derfor er den kunnskapen vi får fra overvåkingen svært viktig for best mulig forvaltning av slike områder. Hotspot'ene hule eiker, kalksjøer og kalklindeskog nå i ferd med å få egne handlingsplaner.

Hule eiker

De hule, gamle eikene står i en særklasse når det gjelder boliger. Både greinvinkler, barksprekker, røtter, og ikke minst den spesielle rødmulda som dannes når eika hules ut, utgjør livsgrunnlaget for en rekke arter og grupper, i ulike livsstadier. Her finnes hele samfunn, med planteetere, rovdyr, nedbrytere og parasitter, der hver gruppe er tilpasset sin spesielle nisje. Det er de eldste trærne som rommer det største artsmangfoldet. På grunn av eikas lange livsløp er også nyrekrutteringen av hule eiker helt avgjørende for å sikre dette spesielle boligmarkedet - og de eksklusive leieboerne.

Kalklindeskog

Dronningberget, en kalklindeskog på Bygdøy i Oslo, er sagnomsust blant soppkjennere med sine store konsentrasjoner av rødlistesopp. Her finnes individer av lindetrær som er mange tusen år gamle, siden nye stammer vokser bare fram fra rotsokkelen når den gamle stammen må gi tapt. En miks av kalkrik grunn og tynt jordsmonn gir livsrom for et halvt hundre rødlistete sopp, i tett og intimt samliv med lindetrær og hasselbusker.

Sandarealer

Arealer med eksponert sand av riktig kornstørrelse (som for eksempel elvebredder) utgjør tilholdsstedet for 10 % av norske rødlistearter. Slike sandområder er også populære tumleplasser for menneskelig ak-

tivitet, som strandliv og motor-cross. Slik aktivitet kan bidra til å holde sandområdene åpne, gjennom å hindre gjengroing, men er samtidig en trussel for den spesielle insektfaunaen som lever her. En av disse er elvesandjegeren (*Cicindela maritima*), rødlistet som sterkt truet (EN).

Åpen grunnlendt kalkmark

Klima og geologiske forhold gjør Oslofjordområdet til et av landets mest artsrike områder. I den smale sonen mellom sjø og skogdekket mark, i en mosaikk med det nakne berget, finner du åpen grunnlendt kalkmark. Dette er hjem for varmekjære, kalkkrevende og tørketålende arter. Her får du med ett øye på en usedvanlig vakker blå blomst, et dragehode. Oppe på blomsten finner du kanskje et lite insekt, den sjeldne dragehodeglansbilla? Da er du heldig. Arten finnes kun her. Kombinasjonen av varmt klima og den spesielle floraen gir området et stort mangfold av insekter.

Kalksjøer

De gjør ikke så mye utav seg, kransalgene, men de har like fullt sin helt spesielle plass i økosystemet, fortrinnsvis i kalkrike innsjøer. Mange av kalksjøene er utsatt for overgjødsling, fordi de ligger i kulturlandskap med mye avrenning av næringssalter. Dette er den største trusselen mot de truede og sårbare artene i dette systemet.

Naturbeitemark

Naturbeitemark er holdt i hevd gjennom utnyttelse av utmarka og husdyrbeite over lang tid, og det har resultert i en naturtype med høyt artsmangfold. Til forskjell fra kulturbeite er naturbeitemark i svært liten grad gjødslet og bearbeidet på annet vis. Her finner vi blant annet 94 ulike arter av beitemarksopp og om lag 120 rødlistede karplanter.

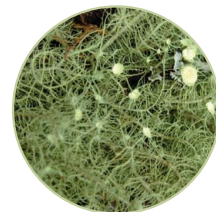
Dyremøkk

Den som har ei kuruke å grave seg ned i er særdeles heldig stilt. Dyremøkk utgjør livsgrunnlaget for en lang rekke arter som enten selv lever av møkka, eller som parasitterer andre møkklevende arter. Blant annet finner vi 150 sopparter tilknyttet husdyrmøkk, og møkkbillene omfatter 50 norske arter. Med omleggingene i landbruket blir slike habitater stadig sjeldnere, og mange av artene tilknyttet dyremøkk er følgelig rødlistet.

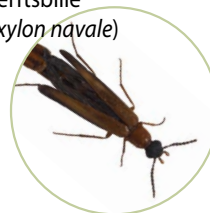
Hotspot: hule eiker

Over 500 billearter lever i veden på eik.
I tillegg kommer de øvrige insektene, sopp og lav.

Blomsterstry
(*Usnea florida*)

Skipsverftsbille
(*Lymexylon navale*)

(*Xyleborus monographus*)

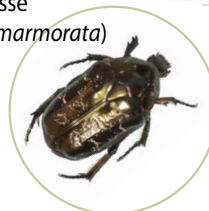

Eikegreinkjuka
(*Pachykytospora tuberculosa*)

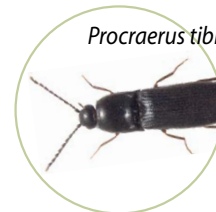
I hulrommet finnes rødmuld,
et eget økosystem med
nedbrytere, rovdyr og parasitter.

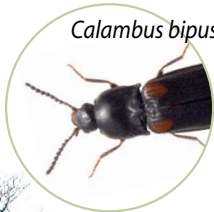
Eikegullbasse
(*Protaetia marmorata*)

Rike eikeskoger er særdeles artsrike
habitater for jordboende sopp.
De fleste lever i symbiose med eikerøttene.

Procræus tibialis

Calambus bipustulatus

Grov, sprukken bark er hjem for flere spesialiserte lavarter.

Ruteskorpe
(*Xylobolus frustulatus*)

Oksetungesopp
(*Fistulina hepatica*)

Elater ferrugineus

Svoelkjuke
(*Laetiporus sulphureus*)

Råtevedsopper, som oksetungesopp og svoelkjuke, er viktige arter som bidrar til å danne hulrom inne i eik. De myke fruktleemene til disse soppene er ofte fulle av soppspisende insekter.

Euryusa sinuata